

ratio cognoscit aliquem iudicem adesse debere; porro fieri potest, ut hic iudex sit per ipsas circumstantias ita determinatus, ut omnes eum agnoscere teneantur, si simul permanere in eodem loco velint. Utique etiam eum iudicem agnoscent, sed non propterea ille habet potestatem, quia agnoscunt, sed potius eum agnoscunt, quia habet.

Duplex ergo momentum concurrat ad conferendam potestatem publicam *huic* homini: a) necessitas talis potestatis in hac multitudine concreta familiarum stabiliter congregata; b) exclusiva (moraliter loquendo) aptitudo vel idoneitas *huius* hominis in hac multitudine ad eam potestatem habendam.

Obi. 5. Potestas politica pertinet ad eum, propter quem adesse intellegitur. *Atqui* adesse intellegitur propter totam communitatem. *Ergo* ad totam communitatem pertinet.

Resp. Dist. mai.: Pertinet ad eum, propter quem adesse cognoscitur, i. e. ille debet esse subiectum potestatis, *nego*, i. e. cum illo necessario cohaeret et eius utilitati servire debet, *conc. Conc. min. et dist. pariter cons.* Potestas paterna ordinatur in bonum filii: num propterea in filio esse debet? Potestas pontificia adest in bonum totius Ecclesiae: num propterea in tota Ecclesia ut subiecto esse debet? Immo si haec ratio vera esset, sequeretur monarchiam et aristocratiam esse impossibilem, et semper totum populum inclusis mulieribus debere habere potestatem politicam.

Obi. 6. Explicatio in thesi proposita est inadaequata, quia quaeritur de formali ratione, quae in omnes casus cadere possit (*Vermeersch*, Quaest. de iustit. n. 559).

Resp. Dubitare licet, num aliquis sit ita perspicax, ut valeat in quaestione de originaria determinatione subiecti potestatis assignare rationem formalem, quae in omnes casus cadere possit. Et certe «pacifica occupatio», quam auctor laudatus affert, nequam est eiusmodi ratio. Quaeritur enim statim, qui fieri poterit, ut unus sibi «pacifice» occuparet potestatem iudiciariam et coercitivam in alios his non repugnantibus. Nobis sufficit unum alterumve momentum afferre, quod alicui homini determinato absque ullo pacto potestatem politicam conferre poterit.

ARTICULUS II.

DE FINE CIVITATIS.

508. Civitas non est opus *artis*, sed *naturae*, unde colligitur eam non secus ac quodlibet aliud opus naturae habere pro-

prium *finem* operis sibi ab auctore naturae praestitutum. Inde patet falsam esse eorum opinionem, qui nullum admittunt finem naturalem omnibus civitatibus communem, ut *Haller* (n. 490), *Preuss*, *Fellinek*, *Gumpłowicz*. Falsa quoque est sententia *Montesquii* (*Esprit des lois* l. II, c. 5), qui asserit omnes civitates habere quidem unum finem sibi communem, scilicet se conservandi (*de se maintenir*), sed praeterea unamquamque civitatem habere finem sibi proprium: religionem fuisse finem legum Iudaeorum, bellum finem Spartanorum, tranquillitatem publicam finem regni Sinensis etc. Sed quod ad priorem finem spectat, nullum ens creatum habet pro fine sibi proprio solam conservationem sui, secus esset finis in se et deberet esse in statu perfectionis, ita ut ulteriorem perfectionem acquirere non posset. Dein quoad alterum finem, quem diversum diversis civitatibus assignat, aperte confundit media cum fine. Certe navigatio, bella, tranquillitas non sunt finis civitatis, sed media, quibus finem consequi studet.

509. § I. FALSAE CIRCA FINEM CIVITATIS OPINIONES RECENSANTUR ET REFUTANTUR.

(Moralphil. II 489.)

Falsae opiniones de fine civitatis videntur commode ad duas classes reduci posse, quarum prior finem hunc plus aequo restringit et extenuat, posterior exaggerat.

I.

Ad priorem classem ii omnes pertinent, qui finem civitatis in procuranda aequali omnium libertate seu in efficienda harmonia libertatis omnium collocant. Secundum hos auctoritatis civilis est eas omnes et solas actiones prohibere, quae aequalem omnium aliorum libertatem coexistere non sinunt. Ex triplici falso fundamento ad hanc sententiam deventum est. a) Quidam, ut *Kant*, *G. Fichte*, *Guil. v. Humboldt* alique, ad hanc sententiam pervenerunt ex falso suo conceptu iuris. Putant enim ordinem iuridicum pro fine unico habere tueri libertatem externam et aequalem omnium (n. 240).

b) Multi asseclae oeconomiae politicae liberalismi ad hanc sententiam devenerunt, quia falso supponebant existere leges quasdam naturales, quibus humana societas sua sponte ad optimum statum perducatur, dummodo cuilibet permittatur suo commodo intendere, prout ei liberit, et auctoritas publica absteat ab omni activitate praeter tutelam iurium.

c) Darwinistae denique, ut H. Spencer («The man versus the State»), in eandem sententiam pervenerunt ex sua theoria evolutionis et selectionis, quae innititur principio universalis pugnae pro existentia. Sicut enim in regno animali vi illius pugnae individua melius condicionibus externis adaptata reliqua vincunt et sola se propagant, ita etiam in vita sociali omnia liberae competitioni individuorum permittenda sunt, ut hoc modo homines melius adaptati vincant et soli se propagent.

Ab hac sententia non differre videntur ii, qui dicunt societatis civilis finem esse *tueri ordinem iuridicum*, i. e. iura privata. Dixi: iura *privata* vel privatorum, non iura *publica* ipsius societatis. Nam in solvenda quaestione, quis sit finis civitatis, non potest sine circulo vitioso ad iura publica ipsius civitatis recurri. Civitas enim habet ea omnia iura, quae ei ad convenientem assecutionem sui finis sunt necessaria. *Ergo* antequam scire possim, quae sint iura civitatis, debeo scire, quis sit eius finis. Finis enim est ratio et mensura iurium publicorum civitatis. Hinc si quaero: quis est finis civitatis? non possum sine circulo respondere: tueri iura publica civitatis.

THESIS LXXXI.

510. Civitatis finis non est sola custodia ordinis iuridici ad efficiendam libertatis harmoniam necessarii.

(*Liberatore*, Ethica II, n. 42. *Meyer*, Institut. iuris nat. p. II, n. 305 sqq. *Moralphil.* II 496.)

Prob. 1. Haec doctrina est insufficiens. Finis societatis civilis consistit in iis bonis, ob quae eadem generatim humano generi necessaria esse intellegitur. *Atqui* societas civilis non solum necessaria est propter mutuam securitatem et pacem, sed etiam propter alia bona, ad quae obtinenda privati sibi non sufficiunt (n. 481). *Ergo* . . .

511. Prob. 2. Ducit ad falsa consecutaria. Nam illa libertas secundum adversarios debet considerari ut finis in se et illimitata. Unde necessario consequitur:

a) curam *religionis* et *morum* nullatenus habendam ab auctoritate publica, nisi in quantum necesse est ad harmoniam libertatis procurandam. Nemo ergo impediri posset — saltem in ordine mere naturali et abstrahendo ab existentia Ecclesiae —, quominus privatim et publice scriptis et verbis impetat religionem et bonos mores, quamdiu aequalis aliorum libertas eorumque iura privata per hoc non laeduntur;

b) in rebus *oeconomicis* illimitatam «liberam concurrentiam» quam vocant omnibus esse concedendam, quamdiu libertas civium aequalis non laeditur. Quae doctrina quam funesta sit, experientia iam satis constat, ita ut in hac illimitata libertate oeconomica reprobanda optimi quique cum socialistis consentiant. Mirum non est hanc theoriam liberae concurrentiae a Spencer aliisque Darwinianis eam etiam ob causam defendi, quia alioquin civitas impedire posset, quominus debiliores et ineptiores pereant, id quod tamen secundum principium eorum fundamentale (*survival of the fittest*) fieri debet.

Prob. 3. Refutatur denique haec opinio communi agendi modo omnium civitatum, quae non contentae custodia libertatis plurima semper fecerunt ad promovendum commercium et industriam, instructionem publicam etc., quae non comprehendi possunt sub nomine custodiae ordinis iuridici.

Prob. 4. Communis est inter theologos et iurisperitos sententia: auctoritatem posse civibus iura conferre, quae ex se non habent, idque non solum quatenus opus est ad iura tuenda, sed universim quatenus commune bonum hoc postulat; sic. v. g. conferre potest ius ad certam partem hereditatis, ius ad accipienda alimenta, ius corporationis etc. *Atqui* tali modo conferre iura auctoritas non potest, si eius munus unice est tueri iura. *Ergo* . . .

Confirm. 5. Contra quosdam catholicos, qui finem civitatis ad tuitionem ordinis iuridici restringunt, invocari potest

auctoritas S. P. Leonis XIII, qui in sua praeclara encyclica «Rerum novarum» longe aliter de fine civitatis sentit. Inquirens, quanta pars remedii contra mala hodierna a republica exspectanda sit, ait: «Itaque per quos civitas regitur, primum conferre operam generatim atque universe debent tota ratione legum atque institutorum, scilicet efficiendo, ut ex ipsa conformatione atque administratione ultro *prosperitas tam communitatis quam privatorum efflorescat*. Id est enim civilis prudentiae munus propriumque eorum qui praesunt officium. Nunc vero illa maxime efficiunt prosperas civitates, morum probitas, recte atque ordine constitutae familiae, custodia religionis et iustitiae, onerum publicorum cum moderata irrogatio tum aequa partitio, incrementa artium et mercaturae, florens agrorum cultura, et si quae sunt alia generis eiusdem, quae quo maiore studio *provehuntur*, eo melius sunt victuri et beatius.» Certe *provehere* incrementa artium et mercaturae, florentem agrorum culturam, morum probitatem, custodiam religionis etc. non pertinent ad meram tuitionem ordinis iuridici. Pergit S. Pontifex: «Harum igitur virtute rerum in potestate rectorum civitatis est, ut ceteris prodesse ordinibus, sic et proletariorum condicionem *juvare* plurimum: idque iure suo optimo, neque ulla cum importunitatis suspitione; debet enim respublica ex lege muneris sui in commune consulere. Quo autem commodorum copia provenerit *ex hac generali providentia* maior, eo minus oportebit alias ad opificum salutem experiri vias.» Haec et similia, quae passim in dicta encyclica occurrunt, nescio quomodo a quibusdam sincere ad meram protectionem iurium restringi possint! Commemoro insuper haec verba: «Si cives, si familiae, convictus societatisque participes effectae, pro *adiumento* offensionem, pro *tutela* diminutionem iuris sui in republica reperirent, fastidienda citius quam optanta societas esset.» Hic duo elementa distinguit: 1. adiuventum, 2. tutelam iuris. — In encyclica «Immortale Dei» propriam indolem civitatis in eo sitam esse dicit, quod «*suppeditare vitae sufficientiam perfectam sola potest*».

II.

512. Ad posteriorem classem omnes pertinent, qui tenent finem societatis civilis esse bonum publicum consideratum ut *finem in se*, cui proin bonum privatum plene subordinandum sit. Varie tamen haec sententia a variis enuntiatur. (Moralphil. II 499.)

a) Secundum recentiores *pantheistas* civitas est suprema evolutio ipsius deitatis (absoluti). *Schelling* considerat civitatem ut «organismum absolutum et divinum». Secundum *Hegel* eiusque scholam civitas est «Deus praesens, absolutus finis in se», ita ut ei competat supremum ius in singulos cives, quorum supremum officium est esse membra civitatis et cooperari in bonum civitatis.

b) *Platoni* civitas est quasi *maior homo*, qui finem habet fini hominis individui similem, scilicet *vivere secundum virtutem* (*θεῖ δὲ ἀπὸ τῆν τῆν πόλιν καθάπερ ἕνα ἄνθρωπον ζῆν εἶδ*). Proprius ergo finis civitatis est cives ad perfectam virtutem, maxime ad sapientiam educare. Huic autem fini civitatis cives plene subordinantur, sicut generatim membra toti corpori. Unde civitati ius plenissimum confert circa privatorum possessiones, uxores, liberos statuendi quidquid ei placuerit. (Cf. De rep. I. 5.)

Inter recentiores hanc doctrinam adoptavit *Trendelenburg*, qui civitatem vocat «*hominem maiorem potestate munitum*». Iam sicut quilibet homo naturali impulsu fertur in hoc, ut sibi sit undequaque sufficiens (*εἰς ἀτάρκειαν*), ita et civitati eadem tendentia inest. Haec autem sufficientia in eo consistit, ut *imaginem perfecti hominis in se effingat*.

c) Ad hanc quoque sententiam referendi sunt, qui nullo adiecto limite ipsam *perfectionem* totius societatis (*Leibniz, Wolff*) vel populi (*Rob. v. Mohl*) vel promotionem *culturae* (*Ed. v. Hartmann*) finem civitatis esse ponunt.

d) Denique huc pertinent ii, qui cum *Krause, Ahrens, A. Lasson* theoretice quidem finem civitatis ad ordinem iuridicum restringunt, sed reicientes ius naturale eidem plenam potestatem vindicant hunc ordinem libere construendi, prout requiritur ad *culturam humanitatemque* promovendam.

THESIS LXXXII.

513. Finis civitatis non est bonum publicum consideratum ut finis in se.

St. Q. 1. Supersedemus refutatione doctrinae supra primo loco (n. 512, a) enumeratae, quippe quae pantheismo alibi reiecto tota innitatur.

2. Reliquae autem opiniones recensitae in eo conveniunt, quod civitatem explicite vel implicite ut *finem in se* nulli alii fini subordinatum considerent, ideoque bono publico sive evolutioni et perfectioni civitatis vel promotioni culturae bonum privatum plene subordinent.

514. Prob. 1. Doctrina, de qua agimus, supponit civitatem esse a Deo independentem, sibi ipsi finem; brevi, doctrina haec est autonomia Kantiana, ab individuo homine translata ad personam moralem civitatis vel humanitatis. *Atqui* eiusmodi autonomia reicienda est. *Ergo* . . .

Prob. min. Sicut enim individuus homo non est sibi ipsi finis, ita etiam multi homines simul sumpti et quaecumque res creata non potest esse finis in se, sed pro fine ultimo habet Dei gloriam et aeternam hominum salutem.

Prob. 2. Haec doctrina plane bonum singulorum subordinat bono publico ut fini in se; ergo implicite hoc bonum publicum considerat ut finem ultimum hominis. Haec autem suppositio est falsa et dignitati humanae contraria.

Prob. 3. Eadem doctrina ducit ad despotismum. Si enim admittitur evolutionem societatis vel generis humani esse finem in se, eidem individua singula ut membra et instrumenta plene subordinantur, ita ut in ordine ad bonum publicum rectores civitatis possint omnia ab omnibus exigere. Secundum hanc igitur theoriam possent rectores civitatis sine iniuria introducere communionem uxorum et bonorum, occidere infantes debiles, si id iis ad bonum commune expedire videretur.

515. *Schol.* Argumenta supra posita applicari possunt cumque doctrinae, quae civitatem qua talem nullam Dei et religionis curam habere debere dicit (*l'État est athée*), vel ad

exemplum Macchiavellii ponit hominibus politicis quoad *vitam publicam* in ordine ad bonum publicum licere communes probitatis, iustitiae, veracitatis leges neglegere. Si enim civitas non ordinatur in Deum ut finem, eadem est finis in se, et bona individuorum et familiarum ei plene subordinantur. Unde liquet omnem eiusmodi doctrinam ut falsam et libertati et dignitati humanae adversam esse reprobendam. Idem dicendum de omni doctrina, quae affirmare audet omnia licere auctoritati politicae, quae quomodocumque ad progressum culturae conferant.

§ 2. VERA SENTENTIA EXPLICATUR.

THESIS LXXXIII.

516. Finis civitatis est prosperitas publica sive complexus condicionum requisitarum, ut omnia, quantum fieri potest, membra organica societatis omnimodam felicitatem temporalem et fini ultimo subordinatam directe per se consequi valeant.

Inter has autem condiciones primarium locum occupat fruitio ordinis iuridici, qualem naturalis societatis structura postulat; — secundarium vero sufficiens copia bonorum animi et corporis, quibus ad praedictam felicitatem efficiendam opus est, quaeque activitate privata sufficienter attingi non possunt.

(*Meyer*, Institut. iuris nat. II 317. *Moralphil.* II 515.)

St. Q. 1. Thesis, quae, si non tam verba quam rem spectas, communem inter catholicos doctrinam enuntiare videtur, in tres partes dividitur. In prima statuimus finem civitatis esse prosperitatem *publicam*, prout distinguitur a prosperitate *privata*. In secunda generali modo hanc prosperitatem publicam definimus, asserendo eam consistere in *complexu condicionum*, quae ad omnium prosperitatem requiruntur. In tertia denique has condiciones magis in specie determinamus et primarium locum fruitioni ordinis iuridici descripti assignamus.

2. Loquimur de fine *societatis*, non de fine *auctoritatis* civilis.

3. Supponimus in thesi ordinem mere naturalem. Nam in ordine supernaturali cura *rerum religiosarum*, etsi et ipsae ad condiciones pertineant, de quibus thesis loquitur, *Ecclesiae* commissa est.

517. PARS I. *Finis societatis est prosperitas publica.*

Prob. 1. Duplex prosperitas huius vitae distinguitur: publica et privata. *Atqui* privata felicitas non potest constituere finem civitatis. *Ergo* . . .

Prob. min. Si finis immediatus civitatis esset prosperitas privata, haberet eundem finem, quem habet quaelibet persona et societas domestica, ideoque hae non haberent sphaeram activitatis sibi propriam et a sphaera activitatis publicae distinctam.

Prob. 2. In hac hypothesi auctoritati civili ius competeret omnia privata bona directe administrandi, singulis praescribendi, quid manducare, quomodo vestiri, quibuscum matrimonium inire debeant etc., adeo ut quaelibet libertas privata destrueretur.

Prob. 3. Prosperitas privata maxime consistit in veris internis virtutibus, ad quas civitas pertingere non potest.

518. PARS II. *Sive complexus . . . valeant.*

Prob. 1. Illud bonum constituit societatis civilis finem, ob quod assequendum eadem hominibus generatim necessaria esse intellegitur. *Atqui* necessaria esse intellegitur propter illas condiciones seu media prosperitatis privatae omnium. *Ergo* in iis consistit finis civitatis.

Prob. min. Ut ex argumento 3 thes. LXXIV (n. 481) patet, civitas necessaria est propter ea bona, quibus generatim homines ad bene beateque vivendum indigent, ad quae autem assequenda activitas privata non sufficit. In his bonis consistit illa sufficientia (*αὐτάρκεια*), quae ex mente Aristotelis et S. Thomae societatem civilem ut societatem perfectam ab aliis societatibus naturalibus distinguit. Porro ad haec bona pertinet 1. pax et securitas iurium; dein 2. ut, quantum fieri potest, omnibus praesto sint vel omnes sibi acquirere valeant omnia bona corporalia et spiritualia, quae ad vitam felicem et honestam requiruntur.

519. Prob. 2. Prosperitas publica, quae finem societatis civilis constituit, debet 1. esse aliquod bonum *commune*, quantum fieri potest et iustitiae distributivae congruit, cunctis membris. Omnis enim societas communi conspiratione bonum commune omnium membrorum intendit. 2. Hoc bonum non potest esse *finis in se*, sed debet finaliter bono civium subordinari. Non enim homines sunt propter statum, sed viceversa. 3. Debet esse bonum *externum* et *temporale huius vitae*. Nam bonum internum qua tale nequit esse obiectum communis conspirationis socialis, et hominem ad finem alterius vitae perducere pertinet ad eum, cuius est felicitatem privatam huius vitae directe efficere. 4. Debet esse *omni et soli societati civili* proprium, quia societas a fine specificatur. 5. Debet esse *qualitative completum*, i. e. nullum bonum externum, quod ad hominem in his terris intra ordinem naturalem perficiendum utile esse possit, *per se* excludere. Societas enim civilis ex omnium mente est societas completa et perfecta. 6. Debet sphaeram activitatis privatae non destruere, sed potius ad eandem intra iustos limites iuvandam ordinari. Non enim ut libertatem suam amittant, homines in societatem conveniunt, sed potius ut iuvamen et auxilium inveniant in iis bonis acquirendis, ad quae obtinenda singulae familiae sibi non sufficiunt. Mederi ergo huic insufficientiae finis societatis civilis est. Denique 7. debet *ultimo fini hominis subordinari* seu honestam felicitatem huius vitae spectare, ita ut vel proxime vel remote hominibus copiam faciat finem ultimum facilius et abundantius assequendi. Finis enim societatis praesertim naturalis non potest esse bonum apparens, sed verum. Verum autem hominis bonum in hac vita supremo eiusdem fini subordinetur necesse est.

Atqui omnes praedictae proprietates accurate conveniunt condicionibus in thesi descriptis, ut facile patebit singulas proprietates percurrenti. Neque alia definitio boni publici aequae simplex et accurata inveniri posse videtur. *Ergo* in his condicionibus prosperitas publica seu finis civitatis consistit.

520. Confirm. 3. auctoritate: a) S. P. Leonis XIII, cuius doctrina supra (n. 511) exposita est. Noto praesertim illa